

การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมประเภทตึกแถวริมถนนเจริญกรุง
ที่สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 4 ถึงรัชกาลที่ 7

นางสาว สยามณี วิโรจน์รัตน์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาสถาปัตยกรรม ภาควิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2543
ISBN 974-346-720-3
ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

18 ก.ย. 2545

I 194 ๙๓ 473

THE CONSERVATION OF SHOPHOUSES ON CHAROENKRUNG ROAD
: BETWEEN THE REIGN OF KING RAMA IV AND KING RAMA VII

Miss Sayanee Virochrut

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
For the Degree of Master of Architecture in Architecture

Department of Architecture

Faculty of Architecture

Chulalongkorn University

Academic Year 2000

ISBN 974-346-720-3

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมประเภทตึกแถวริมถนนเจริญกรุง
ที่สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 4 ถึง รัชกาลที่ 7

โดย

นางสาว สยามณี วิโรจน์รัตน์

ภาควิชา

สถาปัตยกรรม

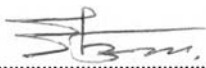
อาจารย์ที่ปรึกษา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปิ่นรัชฎ์ กาญจนษ์จิติ

อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

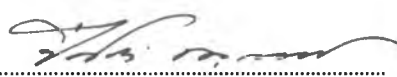
ศาสตราจารย์กิตติคุณ ม.ร.ว. แฉ่งน้อย ศักดิ์ศรี

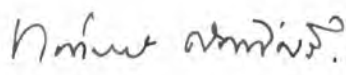
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโท

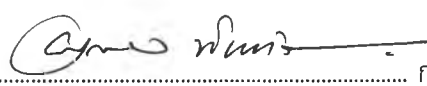

..... คณบดีคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.วีระ สัจกุล)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ เลอสม สถาปิตานนท์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปิ่นรัชฎ์ กาญจนษ์จิติ)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(ศาสตราจารย์กิตติคุณ ม.ร.ว. แฉ่งน้อย ศักดิ์ศรี)

..... กรรมการ
(ศาสตราจารย์ ผุสดี ทิพทัส)

บทคัดย่อวิทยานิพนธ์

นางสาว สยามณี วิโรจน์รัตน์ : การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมประเภทตึกแถวริมถนนเจริญกรุง ที่สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 4 ถึงรัชกาลที่ 7. (THE CONSERVATION OF SHOPHOUSES ON CHAREONKRUNG ROAD : BETWEEN THE REIGN OF KING RAMA 4 AND KING RAMA 7) อ. ที่ปรึกษา : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปิ่นรัชฎ์ การญจนันชฐิติ, อ. ที่ปรึกษาร่วม : ศาสตราจารย์ กิตติคุณ ม.ร.ว. แห่งน้อย ศักดิ์ศรี , 180 หน้า. ISBN 974-346-720-3

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อหาข้อสรุปของแนวทางการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมประเภทตึกแถวริมถนนเจริญกรุง ที่สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 4 ถึงรัชกาลที่ 7 โดยเลือกศึกษาตัวอย่างตึกแถวริมถนนเจริญกรุงช่วงตั้งแต่สะพานมอญจนถึงสะพานเฉลิมพันธ์ 53 จำนวน 8 ชุด หรือ 100 คูหาโดยประมาณ ซึ่งแบ่งศึกษาตึกแถวที่สร้างในแต่ละรัชกาล คือ ตึกแถวที่สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 4 ถึงรัชกาลที่ 7

ในการสำรวจเก็บข้อมูลจากตัวอย่างนั้น เน้นศึกษาเพื่อการหาแนวทางในการอนุรักษ์ทางสถาปัตยกรรม จากการวิเคราะห์ปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในแต่ละกรณีศึกษา จนได้ข้อสรุป ของปัญหาทางด้านภูมิทัศน์ของเมืองและย่านในเบื้องต้น นอกจากนี้ยังพิจารณาคุณค่าของสถาปัตยกรรมประเภทนี้ จากกรณีศึกษาตึกแถวริมถนนเจริญกรุง ที่สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 4 ถึงรัชกาลที่ 7 ริมถนนเจริญกรุง ซึ่งเป็นอาคารที่สร้างขึ้นจากความพิถีพิถันของช่างไทยและช่างต่างประเทศในสมัยก่อน ดังจะเห็นได้จากลักษณะทางกายภาพของตึกแถวที่มีการคำนึงถึงสุนทรียภาพทางศิลปกรรมและสถาปัตยกรรม ควบคู่ไปกับเทคนิควิธีการก่อสร้างและวัสดุในอดีต พบว่าสถาปัตยกรรมประเภทนี้มีคุณค่าในหลายด้าน คือ คุณค่าทางด้านสุนทรียภาพ คุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์ คุณค่าทางด้านสถาปัตยกรรม ซึ่งควรแก่การเสนอให้มีการขึ้นทะเบียนโบราณสถานประเภทที่โบราณสถานที่ยังมีการใช้สอยอยู่ในปัจจุบัน

ผลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลทางประวัติศาสตร์และปัญหาของตึกแถวริมถนนเจริญกรุง ทั้ง 8 ชุด ประกอบกับการประเมินคุณค่าทางด้านสถาปัตยกรรมนั้น นอกจากนี้ยังได้ศึกษาหลักการและแนวความคิดในอนุรักษ์อาคารที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ของไทยจากเอกสารอ้างอิงที่มีอยู่แล้ว แล้วนำมาสังเคราะห์ร่วมกับข้อมูลดิบจากการสำรวจ เพื่อเสนอแนวทางการอนุรักษ์ทางด้านสถาปัตยกรรมประเภทตึกแถวริมถนนเจริญกรุงที่สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 4 ถึงรัชกาลที่ 7 ได้อย่างชัดเจน โดยจะเป็นประโยชน์ต่อการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมประเภทตึกแถวที่สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 4 ถึงรัชกาลที่ 7 ในย่านอื่นๆ ด้วย

ภาควิชา สถาปัตยกรรมศาสตร์
สาขาวิชา สถาปัตยกรรม
ปีการศึกษา 2543

ลายมือชื่อนิสิต

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม *Kimut Kimut*

ต้นฉบับ หน้าขาดหาย

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สามารถสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความช่วยเหลือของ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปิ่น รัชฎ์ กาญจนนัฐติ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ศาสตราจารย์ ม.ร.ว.เน่งน้อย ศักดิ์ศรี อาจารย์ที่ปรึกษา ร่วม ซึ่งท่านทั้งหลายได้ให้คำแนะนำและข้อคิดเห็นต่างๆ ในการศึกษามาโดยตลอด และเนื่องจากข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้ ได้รับความอนุเคราะห์จากท่านเจ้าของตึกแถวและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกคน ซึ่งได้ให้ข้อคิดเห็นต่างๆ รวมทั้งให้ความร่วมมืออย่างดียิ่งในการสำรวจตึกแถวทุกหลัง จึงขอขอบพระคุณมา ณ ที่นี้

สุดท้ายนี้ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อ คุณแม่ น้อง และทุกๆ คน ที่ได้ให้กำลังใจ และการสนับสนุนในทุกๆ ด้าน แก่ผู้วิจัยตลอดมาจนสำเร็จการศึกษา

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง	ญ
สารบัญภาพ	ฎ
บทที่	
1. บทนำ	1
1.1. ความสำคัญของการศึกษา	1
1.2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา	3
1.3. ขอบเขตของการศึกษา	3
1.4. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	3
1.5. การดำเนินการศึกษา	4
1.6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
1.7. ความหมายของคำที่ใช้ในการศึกษา	5
2. การศึกษาข้อมูลตึกแถวเบื้องต้น	8
2.1. ความหมายของตึกแถว	8
2.2. ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ของตึกแถวในกรุงเทพฯ	8
2.3. ประเภทของตึกแถวเก่าในกรุงเทพฯ	10
2.4. กรณีศึกษาตึกแถวเก่าในกรุงเทพฯ	13
2.4.1. ตึกแถวในกรุงเทพฯ ที่สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 4	13
2.4.1.1. ตึกแถวถนนตะนาว	13
2.4.1.2. ตึกแถวข้างวัดบวรนิเวศวิหาร	14
2.4.2. ตึกแถวในกรุงเทพฯ ที่สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5	14
2.4.2.1. ตึกแถวหน้าพระลาน	14
2.4.2.2. ตึกแถวถนนมหาธาตุ	15
2.4.2.3. ตึกแถวถนนแพร่งนรา	16
2.4.2.4. ตึกแถวถนนแพร่งภูธร	17
2.4.2.5. ตึกแถวถนนอัษฎางค์	17
2.4.2.6. ตึกแถวบำรุงเมือง	18
2.4.2.7. ตึกแถวถนนบ้านหม้อ	19
2.4.2.8. ตึกแถวถนนราชวงศ์	20
2.4.2.9. ตึกแถวถนนทรงวาด	21
2.4.2.10. ตึกแถวถนนอนุวงศ์	22
2.4.3. ตึกแถวในกรุงเทพฯ ที่สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 6	24
2.4.3.1. ตึกแถวเชิงสะพานพุทธยอดฟ้า ฝั่งพระนคร	24

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
2.4.4. ตึกแถวในกรุงเทพฯ ที่สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 7	24
2.4.4.1. ตึกแถวถนนเขาวราช	24
2.5. ความสำคัญและคุณค่าของตึกแถวเก่าในกรุงเทพฯ	25
2.6. ตึกแถวเก่าที่มีผลต่อภูมิทัศน์ของเมืองและย่าน	27
3. ตึกแถวริมถนนเจริญกรุง	29
3.1. ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ของตึกแถวริมถนนเจริญกรุง	29
3.2. กรณีศึกษาตึกแถวริมถนนเจริญกรุง	36
3.2.1. ตึกแถวริมถนนเจริญกรุง ที่สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 4	36
3.2.2. ตึกแถวริมถนนเจริญกรุง ที่สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5	36
3.2.2.1. ชุดตึกแถวริมถนนเจริญกรุงเชิงสะพานมอญถึงสี่แยกสามยอด	36
3.2.2.2. ชุดตึกแถวริมถนนเจริญกรุงตัดกับถนนจักรวรรดิ - ถนนวรจักร	46
3.2.2.3. ชุดตึกแถวริมถนนเจริญกรุง ซอย 35 เชิงสะพานพิทยเสถียร	59
3.2.3. ตึกแถวริมถนนเจริญกรุง ที่สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 6	68
3.2.3.1. ชุดตึกแถวริมถนนเจริญกรุง ซอย 28	68
3.2.3.2. ชุดตึกแถวริมถนนเจริญกรุง ซอย 34 ตรอกวัดม่วงแค	75
3.2.3.3. ชุดตึกแถวริมถนนเจริญกรุง เขตบางรัก	82
3.2.4. ตึกแถวริมถนนเจริญกรุง ที่สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 7	93
3.2.4.1. ชุดตึกแถวริมถนนเจริญกรุงตัดกับถนนทรงวาด	93
3.2.4.2. ชุดตึกแถวริมถนนเจริญกรุง ซอย 43	104
3.3. ลักษณะทางสถาปัตยกรรมของตึกแถวริมถนนเจริญกรุง	110
3.3.1. ตึกแถวริมถนนเจริญกรุง ที่สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 4.....	110
3.3.1.1. ทำเลที่ตั้ง	110
3.3.1.2. การวางผัง	110
3.3.1.3. ลักษณะและส่วนประกอบทางสถาปัตยกรรม	110
3.3.1.4. โครงสร้างและวัสดุ	111
3.3.2. ตึกแถวริมถนนเจริญกรุง ที่สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5	111
3.3.2.1. ทำเลที่ตั้ง	111
3.3.2.2. การวางผัง	111
3.3.2.3. ลักษณะและส่วนประกอบทางสถาปัตยกรรม	111
3.3.2.4. โครงสร้างและวัสดุ	112
3.3.3. ตึกแถวริมถนนเจริญกรุง ที่สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 6	112
3.3.3.1. ทำเลที่ตั้ง	112
3.3.3.2. การวางผัง	112
3.3.3.3. ลักษณะและส่วนประกอบทางสถาปัตยกรรม	112
3.3.3.4. โครงสร้างและวัสดุ	113

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3.3.4. ดึงแถวริมถนนเจริญกรุง ที่สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 7	114
3.3.4.1. ทำเลที่ตั้ง	114
3.3.4.2. การวางผัง.....	114
3.3.4.3. ลักษณะและส่วนประกอบทางสถาปัตยกรรม.....	114
3.3.4.4. โครงสร้างและวัสดุ	115
4. การวิเคราะห์ดึงแถวริมถนนเจริญกรุงเพื่อการอนุรักษ์	117
4.1. ปัญหาของดึงแถวริมถนนเจริญกรุง	117
4.2. การประเมินคุณค่าของดึงแถวริมถนนเจริญกรุง	128
5. แนวทางการอนุรักษ์ดึงแถวริมถนนเจริญกรุง	134
5.1. แนวความคิดในการอนุรักษ์ดึงแถวริมถนนเจริญกรุง.....	134
5.2. แนวทางการอนุรักษ์ดึงแถวริมถนนเจริญกรุงในด้านภูมิทัศน์ของเมืองและย่าน.....	134
5.3. แนวทางการอนุรักษ์ดึงแถวริมถนนเจริญกรุงในด้านสถาปัตยกรรม.....	135
6. บทสรุปและข้อเสนอแนะ	141
รายการอ้างอิง	143
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก อนุสรณ์สถาน	145
ภาคผนวก ข การคุ้มครองโบราณสถาน	153
ภาคผนวก ค หลักเกณฑ์ในการอนุรักษ์	163
ภาคผนวก ง กฎหมายที่เกี่ยวข้อง	166
ประวัติผู้วิจัย	

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
1 ตารางเปรียบเทียบตึกแถวตามเทศบัญญัติ	8
2 ตารางเปรียบเทียบระยะระหว่างพื้นถึงเพดานของตึกแถวตามเทศบัญญัติ	27
3 ตารางเปรียบเทียบลักษณะสถาปัตยกรรมของตึกแถวริมถนนเจริญกรุง	116

สารบัญภาพ

ภาพ	หน้า
1	แผนที่แสดงขอบเขตของการศึกษาตึกแถวริมถนนเจริญกรุง7
2	ตึกแถวบริเวณสี่กั๊กเสาชิงช้า 13
3	ตึกแถวแพ่งภูธรที่ตกแต่งกรอบหน้าต่าง เหมือนตึกแถวถนนตะนาว 13
4	ตึกแถวถนนมหาธาตุ15
5	ตึกแถวถนนแพ่งนรา16
6	ตึกแถวถนนแพ่งภูธร17
7	ตึกแถวริมถนนบำรุงเมือง 18
8	ตึกแถวถนนบำรุงเมืองปี พ.ศ. 2542 19
9	ตึกแถวถนนบ้านหม้อ19
10	ตึกแถวถนนบ้านหม้อ ปี พ.ศ. 254220
11	ตึกแถวถนนราชวงศ์ตัดกับถนนเจริญกรุง21
12	ตึกแถวถนนทรงวาด22
13	ตึกแถวสำเพ็ง23
14	ตึกแถวเชิงสะพานพุทธยอดฟ้า24
15	บ้านเรือนริมแม่น้ำลำคลองในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น29
16	แผนที่กรุงเทพฯ ในสมัยรัชกาลที่ 430
17	ตึกแถวริมถนนเจริญกรุงตอนนอกที่สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 430
18	ประตูสามยอด ในสมัยรัชกาลที่ 431
19	ตึกแถวริมถนนเจริญกรุงในสมัยรัชกาลที่ 4 บริเวณสะพานดำรงสถิตย์31
20	ตึกแถวริมถนนเจริญกรุงในสมัยรัชกาลที่ 5 บริเวณประตูสามยอด32
21	ตึกแถวริมถนนเจริญกรุงในสมัยรัชกาลที่ 5 บริเวณสี่แยกเอส.เอ.บี.32
22	รถรางสายแรกและตึกแถวริมถนนเจริญกรุงตอนนอกสมัยรัชกาลที่ 532
23	การใช้สอยตึกแถวเป็นโรงหอย ในสมัยรัชกาลที่ 536
24	การใช้สอยตึกแถวเป็นโรงฝึน ในสมัยรัชกาลที่ 536
25	การใช้สอยตึกแถวเป็นร้านค้าของชาวจีน ในสมัยรัชกาลที่ 536
26	ห้างจิวหลี37
27	ห้างชายยาเซียะเหล็ง37
28	ห้างชายยาบุญมี37
29	ห้างฮุนซุ่ยโห้ โรงน้ำแข็ง37
30	ตึกแถวเซ่งซง38
31	หลวงประดิษฐไพฑูริยา38
32	แผนที่แสดงตำแหน่งของห้างเซ่งซงและชุดตึกแถวริมถนนเจริญกรุงตอนใน39
33	ผังพื้นที่ของชุดตึกแถวริมถนนเจริญกรุงตอนใน เชียงสะพานมอญจนถึงสี่แยกสามยอด40
34	รูปตัดของชุดตึกแถวริมถนนเจริญกรุงตอนใน เชียงสะพานมอญจนถึงสี่แยกสามยอด40
35	รูปด้านของชุดตึกแถวริมถนนเจริญกรุงตอนใน เชียงสะพานมอญจนถึงสี่แยกสามยอด41
36	ประตูด้านหน้าของชุดตึกแถวริมถนนเจริญกรุงตอนใน เชียงสะพานมอญจนถึงสี่แยกสามยอด41
37	ช่องแสงและช่องลมของชุดตึกแถวริมถนนเจริญกรุงตอนใน เชียงสะพานมอญจนถึงสี่แยกสามยอด ..42

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพ	หน้า
75 รูปด้านหน้าของตึกแถวซอย 35	61
76 แผนผังชั้น 1 และ ชั้น 2 ของตึกแถวซอย 35	61
77 ลักษณะหลังคาปั้นหยาทรงกระเบื้องซีเมนต์ และหลังคาแบบแบนราบ	62
78 ลักษณะด้านหน้าของตึกแถวริมถนนเจริญกรุง ซอย 35 เชียงสะพานพิทยเสถียร	62
79 ลักษณะหน้าต่างด้านหน้าของตึกแถวริมถนนเจริญกรุง ซอย 35 เชียงสะพานพิทยเสถียร	63
80 ลักษณะหน้าต่างด้านข้างของตึกแถวริมถนนเจริญกรุง ซอย 35 เชียงสะพานพิทยเสถียร	63
81 ลักษณะช่องลมเหนือหน้าต่างของตึกแถวริมถนนเจริญกรุง ซอย 35 เชียงสะพานพิทยเสถียร	63
82 ลักษณะลูกกรงบันไดของตึกแถวริมถนนเจริญกรุง ซอย 35 เชียงสะพานพิทยเสถียร	64
83 ลายปูนปั้นประดับตกแต่งของตึกแถวริมถนนเจริญกรุง ซอย 35 เชียงสะพานพิทยเสถียร	64
84 ระบบเสาและคานาโครงสร้างหลักของตึกแถวริมถนนเจริญกรุง ซอย 35 เชียงสะพานพิทยเสถียร	64
85 ฝ้าเพดานชั้นล่างและชั้นบนของตึกแถวริมถนนเจริญกรุง ซอย 35 เชียงสะพานพิทยเสถียร	65
86 ผังก่ออิฐฉาบปูนทาสีของตึกแถวริมถนนเจริญกรุง ซอย 35 เชียงสะพานพิทยเสถียร	65
87 พื้นชั้นล่างของตึกแถวริมถนนเจริญกรุง ซอย 35 เชียงสะพานพิทยเสถียร	65
88 สภาพแวดล้อมของตึกแถวริมถนนเจริญกรุง ซอย 35 เชียงสะพานพิทยเสถียร	66
89 การต่อเติมตึกแถวริมถนนเจริญกรุง ซอย 35 ที่มีผลต่อภูมิทัศน์ของย่าน	66
90 ปัญหาเรื่องสายไฟฟ้าที่มีผลต่อภูมิทัศน์ของบริเวณเชียงสะพานพิทยเสถียร	66
91 ปัญหาเรื่องการปรับปรุงอาคารเดิมโดยการต่อเติมอาคารและการเปลี่ยนวัสดุสมัยใหม่	67
92 การต่อเติมพื้นที่ชั้น 2 ของตึกแถวเชียงสะพานพิทยเสถียร เป็นผลให้รูปลักษณะของอาคารเปลี่ยนไป	67
93 ปัญหาทางด้านสถาปัตยกรรม	68
94 แผนที่แสดงตำแหน่งตึกแถวริมถนนเจริญกรุงตอนนอก ซอย 28	69
95 ผังพื้นที่ของชุดตึกแถวริมถนนเจริญกรุงตอนนอก ซอย 28	70
96 ลักษณะด้านหน้าของชุดตึกแถวริมถนนเจริญกรุงตอนนอก ซอย 28	70
97 ลักษณะทางด้านสถาปัตยกรรมของชุดตึกแถวริมถนนเจริญกรุงตอนนอก ซอย 28	70
98 ลักษณะผนังด้านหน้าของชุดตึกแถวริมถนนเจริญกรุงตอนนอก ซอย 28	71
99 ลักษณะส่วนประดับตกแต่งที่เป็นลายปูนปั้นของชุดตึกแถวริมถนนเจริญกรุงตอนนอก ซอย 28	72
100 โครงสร้างระบบเสาและคานาของชุดตึกแถวริมถนนเจริญกรุงตอนนอก ซอย 28	72
101 ฝ้าเพดานภายนอกของชุดตึกแถวริมถนนเจริญกรุงตอนนอก ซอย 28	72
102 ปัญหาจากการต่อเติมเพิ่มขึ้นของตึกแถว ซอย 28 ที่มีผลต่อภูมิทัศน์ของเมืองและย่าน	73
103 ปัญหาการเสื่อมสภาพ	74
104 ปัญหาจากการเปลี่ยนแปลงการใช้สอย ส่วนประกอบและวัสดุสมัยใหม่	74
105 แผนที่แสดงตำแหน่งตึกแถวริมถนนเจริญกรุงตอนนอก ซอย 34 ตรอกวัดม่วงแค	76
106 ลักษณะทางด้านสถาปัตยกรรมตึกแถวริมถนนเจริญกรุงตอนนอก ซอย 34 ตรอกวัดม่วงแค	76
107 พื้นที่ว่างระหว่างด้านหลังตึกแถวริมถนนเจริญกรุง ตรอกวัดม่วงแค	77
108 ลักษณะประตูไม้บานเปิดคู่ ลูกฟักกระดานคันทันตึกแถวริมถนนเจริญกรุง ตรอกวัดม่วงแค	77
109 ลักษณะหน้าต่างด้านหน้าชั้นสองของตึกแถวริมถนนเจริญกรุง ซอย 34 ตรอกวัดม่วงแค	77
110 ลักษณะหน้าต่างด้านหน้าชั้นสามของตึกแถวริมถนนเจริญกรุง ซอย 34 ตรอกวัดม่วงแค	78
111 ลักษณะช่องลมช่องแสงเหนือหน้าต่างของตึกแถวริมถนนเจริญกรุง ตรอกวัดม่วงแค	78

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพ	หน้า
38	ลักษณะบันไดไม้ของชุดตึกแถวริมถนนเจริญกรุงตอนใน เชียงสะพานมอญจนถึงสี่แยกสามยอด42
39	ภายในตึกแถว42
40	วัสดุผนังหลังคา43
41	ฝ้าเพดานชั้นล่าง43
42	ภายในร้านเช่าชง44
43	ปัญหาทางด้านภูมิทัศน์ของชุดตึกแถวริมถนนเจริญกรุง เชียงสะพานมอญจนถึงสี่แยกสามยอด44
44	ปัญหาทางสถาปัตยกรรมของชุดตึกแถวริมถนนเจริญกรุง เชียงสะพานมอญจนถึงสี่แยกสามยอด45
45	ถนนเจริญกรุงตัดกับถนนจักรวรรดิ - ถนนวรจักร หรือบริเวณสี่แยกเอส.เอ.บี ในสมัยรัชกาลที่ 546
46	ถนนเจริญกรุงตัดกับถนนจักรวรรดิ - ถนนวรจักร หรือบริเวณสี่แยกเอส.เอ.บี ในสมัยรัชกาลที่ 646
47	ลักษณะทางสถาปัตยกรรมของห้างเอส.เอ.บี. ในสมัยรัชกาลที่ 547
48	แผนที่แสดงตำแหน่งของชุดตึกแถวถนนเจริญกรุงตัดกับถนนจักรวรรดิ47
49	หลังคาของตึกแถวหัวมุม48
50	ผนังด้านหน้าของชุดตึกแถวถนนเจริญกรุงตัดกับถนนจักรวรรดิ - ถนนวรจักร48
51	ผนังด้านหลังของชุดตึกแถวถนนเจริญกรุงตัดกับถนนจักรวรรดิ - ถนนวรจักร49
52	ลักษณะประตูด้านหน้าตึกแถวที่ถูกเปลี่ยนเป็นประตูเหล็ก49
53	ลักษณะประตูภายในตึกแถว49
54	ลักษณะช่องแสงและหน้าต่างไม้บานเปิดคู่50
55	ลักษณะของบันไดไม้ภายในธนาคารไทยพาณิชย์ และสำนักงานหนังสือพิมพ์ซินเสียนเยอะเป่า50
56	ยอดอาคารตึกแถวของชุดตึกแถวถนนเจริญกรุงตัดกับถนนจักรวรรดิ - ถนนวรจักร51
57	โครงสร้างระบบเสาและคานของชุดตึกแถวถนนเจริญกรุงตัดกับถนนจักรวรรดิ - ถนนวรจักร51
58	ฝ้าเพดานชั้นล่างและชั้นบนของตึกแถว52
59	การปรับปรุงการใช้สอยตึกแถวใหม่เป็นธนาคารไทยพาณิชย์ สาขาเฉลิมนคร52
60	การปรับปรุงการใช้สอยตึกแถวใหม่เป็นสำนักงานหนังสือพิมพ์ซินเสียนเยอะเป่า52
61	ปัญหาของตึกแถวที่มีผลต่อภูมิทัศน์ริมถนนเจริญกรุง53
62	ผนังปูนฉาบหลุดร่อนและเสื่อมสภาพ53
63	ผนังปูนฉาบและฝ้าเพดานภายนอกเสื่อมสภาพ54
64	ผนังปูนฉาบและฝ้าเพดานภายใน54
65	ปัญหาเรื่องระบบวิศวกรรม 55
66	ปัญหาเรื่องระบบปรับอากาศที่มีผลต่อรูปด้านภายนอกตึกแถว 55
67	ปัญหาเรื่องระบบวิศวกรรมและการต่อเติมกันสาดที่มีผลต่อรูปด้านภายนอกตึกแถว55
68	ปัญหาเรื่องระบบไฟฟ้าที่มีผลต่อลักษณะภายในตึกแถว56
69	การเปลี่ยนแปลงฝ้าเพดานภายในอาคาร 56
70	การปรับปรุงบางส่วนของตึกแถว.....56
71	การเปลี่ยนแปลงโดยใช้ส่วนประกอบทางสถาปัตยกรรมสมัยใหม่57
72	ลักษณะทางสถาปัตยกรรมของตึกแถวริมถนนเจริญกรุง ซอย 35 ที่สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 559
73	ภาพโฆษณาของห้างสุนชูโยว เชียงสะพานพิทยเสถียร ที่สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 560
74	แผนที่แสดงตำแหน่งของตึกแถวริมถนนเจริญกรุง ซอย 35 เชียงสะพานพิทยเสถียร61

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพ	หน้า
112 ลักษณะบันไดไม้ของตึกแถวริมถนนเจริญกรุง ตรอกวัดม่วงแค	78
113 ลักษณะผนังและส่วนประกอบทางสถาปัตยกรรมของตึกแถวริมถนนเจริญกรุง ตรอกวัดม่วงแค	79
114 ลักษณะทางเข้าของตึกแถวชุดสองชั้นด้านในตรอกวัดม่วงแค	80
115 ลานโล่งอเนกประสงค์ก่อนเข้าตึกแถวสองชั้นในตรอกวัดม่วงแค	80
116 ตึกแถวสามชั้นริมถนนเจริญกรุง ตรอกวัดม่วงแค	81
117 ตึกแถวสองชั้นริมถนนเจริญกรุง ตรอกวัดม่วงแค	81
118 การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงลักษณะภายนอกของตึกแถวริมถนนเจริญกรุง ตรอกวัดม่วงแค	82
119 การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงลักษณะภายในของตึกแถวริมถนนเจริญกรุง ตรอกวัดม่วงแค	82
120 แผนที่แสดงตำแหน่งของตึกแถวริมถนนเจริญกรุง บริเวณบางรัก	83
121 ผังพื้นที่หนึ่งและชั้นสองของตึกแถวริมถนนเจริญกรุง บริเวณบางรัก	84
122 ลักษณะด้านหน้าของตึกแถวเขตบางรัก บริเวณถนนเจริญเวียงและหัวมุมถนนสีลม	84
123 ลักษณะประตูด้านหน้าของตึกแถวริมถนนเจริญกรุง เขตบางรัก.....	85
124 ลักษณะหน้าต่างและช่องลมช่องแสงด้านหน้าของตึกแถวริมถนนเจริญกรุง เขตบางรัก.....	85
125 หลังกาโครงสร้างไม้มุงด้วยกระเบื้องว่าวของตึกแถวริมถนนเจริญกรุง เขตบางรัก	86
126 การใช้สอยของตึกแถวริมถนนเจริญกรุง เขตบางรัก	87
127 ป้ายอาคาร กันสาด เสาไฟฟ้า แผงลอยและที่เก็บของซึ่งไม่เป็นระเบียบ มีผลต่อภูมิทัศน์ของย่าน...	87
128 การเปลี่ยนแปลงต่อเติมอาคารด้วยวัสดุสมัยใหม่ ทำให้มีผลต่อภูมิทัศน์ของย่าน	88
129 บริเวณหัวมุมถนนสีลมและโรบินสันบางรัก	88
130 การเพิ่มระบบไฟฟ้าและระบบปรับอากาศ ที่ทำลายความงามของตึกแถวเก่า	89
131 การเปลี่ยนแปลงส่วนประกอบและวัสดุอาคารสมัยใหม่	89
132 การเสื่อมสภาพของส่วนประกอบทางสถาปัตยกรรม	90
133 การปรับเปลี่ยนอาคารในปัจจุบัน	90
134 ส่วนต่อเติมในปัจจุบัน ทำลายลักษณะทางสถาปัตยกรรมของตึกแถวริมถนนเจริญกรุง	91
135 แผนที่แสดงตำแหน่งของชุดตึกแถวริมถนนเจริญกรุงติดกับถนนข้าวหลาม - ถนนทรงวาด	94
136 ลักษณะด้านหน้าของชุดตึกแถวริมถนนเจริญกรุงติดกับถนนข้าวหลาม - ถนนทรงวาด	95
137 ผนังด้านหน้าของชุดตึกแถวริมถนนเจริญกรุงติดกับถนนข้าวหลาม - ถนนทรงวาด	95
138 ลักษณะประตูบานเฟี้ยมไม้ของชุดตึกแถวริมถนนเจริญกรุงติดกับถนนข้าวหลาม - ถนนทรงวาด ...	96
139 ลักษณะประตูบานเปิดคู่ไม้ของชุดตึกแถวริมถนนเจริญกรุงติดกับถนนข้าวหลาม - ถนนทรงวาด	96
140 อุปกรณ์ประกอบของประตูไม้บานเปิดคู่	97
141 ลักษณะหน้าต่างไม้บานเปิดเดี่ยวและบานเปิดคู่.....	97
142 ลักษณะช่องลมระบายอากาศและบันไดของตึกแถวริมถนนเจริญกรุง	98
143 ลักษณะส่วนประดับด้านหน้าของตึกแถวริมถนนเจริญกรุงติดกับถนนข้าวหลาม - ถนนทรงวาด ...	99
144 โครงสร้างหลักของชุดตึกแถวริมถนนเจริญกรุงติดกับถนนข้าวหลาม - ถนนทรงวาด	99
145 ลักษณะราวกันตกของชุดตึกแถวริมถนนเจริญกรุงติดกับถนนข้าวหลาม - ถนนทรงวาด	99
146 ลักษณะฝ้าเพดานของชุดตึกแถวริมถนนเจริญกรุงติดกับถนนข้าวหลาม - ถนนทรงวาด	100
147 การปรับปรุงต่อเติมของชุดตึกแถวริมถนนเจริญกรุงติดกับถนนข้าวหลาม - ถนนทรงวาด	100
148 การเสื่อมสภาพของวัสดุที่เกิดจากปัญหาด้านความชื้น.....	101

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพ	หน้า
149 การต่อเติมพื้นที่และการเพิ่มระบบวิศวกรรมสมัยใหม่.....	101
150 แผนที่แสดงตำแหน่งของตึกแถวริมถนนเจริญกรุง ซอย 43	104
151 ผังพื้นของตึกแถวริมถนนเจริญกรุง ซอย 43	105
152 ลักษณะด้านหน้าของตึกแถวริมถนนเจริญกรุง ซอย 43	105
153 ลักษณะประตูบานเพี้ยมไม้ด้านหน้าของตึกแถวริมถนนเจริญกรุง ซอย 43	106
154 ลักษณะหน้าต่างบานเปิดคู่และช่องลมช่องแสงของตึกแถวริมถนนเจริญกรุง ซอย 43	106
155 ลักษณะส่วนประดับของตึกแถวริมถนนเจริญกรุง ซอย 43	107
157 ลักษณะฝ้าเพดานของตึกแถวริมถนนเจริญกรุง ซอย 43	107
158 ผังก่ออิฐฉาบปูนทาสี	108
159 การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบของตึกแถว.....	108
160 ปัญหาทางสถาปัตยกรรมที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบของตึกแถว.....	109
161 ปัญหาทางสถาปัตยกรรมที่เกิดจากความเก่าแก่ของตึกแถว	109
162 ปัญหาทางสถาปัตยกรรมที่เกิดจากความชื้น.....	109
163 ปัญหาด้านภูมิทัศน์ของบริเวณถนนเจริญกรุง	117
164 แผนที่แสดงตึกแถวริมถนนเจริญกรุงตั้งแต่สะพานมอญจนถึงสะพานเฉลิมพันธ์ 53.....	119
165 ปัญหาความทรุดโทรมของตึกแถวริมถนนเจริญกรุง	119
166 ปัญหาความชื้นที่มีสาเหตุจากน้ำใต้ดิน	120
167 ปัญหาหน้าต่างมตึกแถวริมถนนเจริญกรุงตอนนอก	121
168 ปัญหาความชื้นที่เกิดจากความชำรุดของส่วนประกอบทางสถาปัตยกรรม.....	121
169 ปัญหาความชื้นของผนังที่ทำให้ราและไลเคนแพร่พันธุ์ จนเป็นคราบดำบนผนัง	122
170 ลักษณะทรงหลังคาของตึกแถวริมถนนเจริญกรุงที่สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 4 – 7	122
171 ปัญหาทางสถาปัตยกรรมที่เกิดจากความชำรุดของส่วนประกอบของตึกแถวริมถนนเจริญกรุง.....	123
172 ปัญหาทางสถาปัตยกรรมที่เกิดจากความชำรุดของส่วนประกอบของตึกแถวริมถนนเจริญกรุง.....	123
173 ปัญหาทางสถาปัตยกรรมที่เกิดจากการต่อเติมพื้นที่ใช้สอย	124
174 ปัญหาทางสถาปัตยกรรมที่เกิดจากการต่อเติมพื้นที่ใช้สอย	124
175 ปัญหาการเปลี่ยนแปลงวัสดุและส่วนประกอบทางสถาปัตยกรรม.....	125
176 ปัญหาการเปลี่ยนแปลงการใช้สอย	125
177 ปัญหาการเพิ่มและการติดตั้งระบบวิศวกรรมสมัยใหม่ของตึกแถว.....	126
178 คุณค่าทางด้านสุนทรียภาพของตึกแถวริมถนนเจริญกรุง.....	129
179 คุณค่าทางด้านสุนทรียภาพของตึกแถวริมถนนเจริญกรุง	130